

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՄ

«Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի ընդունման

Սույն նախագծի ընդունումը պայմանավորված է հետևյալ հանգամանքներով.

1. Հայաստանի Հանրապետության 1995թ. խմբագրությամբ Սահմանադրության 78-րդ հոդվածով նախատեսվում էր. *«Կառավարության գործունեության ծրագրի օրենսդրական ապահովման նպատակով Ազգային ժողովը կարող է լիազորել կառավարությանը՝ ընդունել օրենքի ուժ ունեցող որոշումներ, որոնք գործում են Ազգային ժողովի կողմից սահմանված ժամկետում և չեն կարող հակասել օրենքներին: Այդ որոշումներն ստորագրում է Հանրապետության Նախագահը:»* Սահմանադրության 2005թ. խմբագրությամբ այդ հոդվածը հանվեց, ինչն իրավական տեսանկյունից ճիշտ ու հիմնավորված որոշում էր, սակայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի (այսուհետ՝ քաղաքացիական օրենսգիրք) 4-րդ հոդվածի 1-ին մասում խմբագրում չկատարվեց, և այժմ խնդրո առարկա նորմը հակասում է գործող Սահմանադրությանը՝ չնայած նրան, որ այն, ըստ էության, այլևս չի կարող կիրառվել:

2. Քաղաքացիական օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի համաձայն՝ *քաղաքացին, որը հոգեկան խանգարման հետևանքով չի կարող հասկանալ իր գործողությունների նշանակությունը կամ ղեկավարել դրանք, կարող է դատարանով անգործունակ ճանաչվել՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով: Նրա նկատմամբ սահմանվում է խնամակալություն: Անգործունակ ճանաչված քաղաքացու անունից գործարքներ է կնքում նրա խնամակալը:* Այսինքն, խնամակալությունը սահմանվում է անգործունակ անձանց նկատմամբ, իսկ անգործունակ ճանաչվում են այնպիսի հոգեկան խանգարում ունեցող քաղաքացիները, ովքեր այդ խանգարման հետևանքով ընդունակ չեն հասկանալ իրենց գործողությունների նշանակությունը կամ ղեկավարել դրանք: Այսպիսով կոմայի, լեթարգիական քնի կամ վեգետատիվ վիճակի մեջ հայտնված քաղաքացիների նկատմամբ խնամակալություն սահմանվել չի կարող, քանի որ դրանք հոգեկան խանգարումներ չեն համարվում: Այնինչ, այս անձանց նկատմամբ անհրաժեշտ է սահմանել խնամակալություն, քանի որ այդ ռեժիմով է հնարավոր գործարքներ կնքել նրանց անունից և ի շահ նրանց՝ պահպանելով 39-42-րդ հոդվածներով սահմանված իրավական ռեժիմը:

Այսպես օրինակ, անձն ունի վարկային պարտավորություններ, որոնք կոմայի մեջ գտնվելու հետևանքով բնականաբար մարել չի կարող: Սակայն այդ

պարտավորությունը չի դադարում նրա կոմայի մեջ լինելու հանգամանքի ուժով, ոչ էլ կարող է ժառանգության կարգով փոխանցվել, քանի որ անձը չի մահացել կամ մահացած չի ճանաչվել: Այսպիսով, եթե օրինակ տվյալ անձի ամուսինը կամ այլ անձ չմարի այդ պարտավորությունը, ինչն անելու համար հնարավոր է, որ անհրաժեշտ լինի տնօրինել համատեղ սեփականություն հանդիսացող գույքը, ինչն առանց մյուս ամուսնու համաձայնության հնարավոր չէ իրականացնել, ապա վարկային պարտավորության նկատմամբ որպես տույժ հաշվեգրվելու են տոկոսներ, որոնք անձը պետք է մարի արթնանալուց հետո, քանի որ կոմայի մեջ գտնվող պարտապանի նկատմամբ իմաստագուրկ է հայց հարուցել՝ այն պարզ պատճառով, որ այս դեպքում հնարավոր չէ պատշաճ ծանուցում ապահովել:

Մեկ այլ դեպքում անձը որևէ ընկերությունում խոշոր բաժնետեր է, և նրա ծայնն անհրաժեշտ է ընկերության համար կարևոր գործարք կնքելու կամ նմանաբնույթ այլ նպատակի համար, սակայն քանի որ նա անձամբ պետք է քվեարկի, իսկ նման հնարավորություն փաստորեն չկա, ապա ընկերության համար տվյալ անձի երկար ժամանակով կոմայի մեջ գտնվելը կարող է անդառնալի հետևանքների հանգեցնել:

Նույնկերպ, հնարավոր չի լինելու հոգալ տվյալ անձի բուժման և հիվանդանոցային այլ ծախսերը, եթե նա եղել է ընտանիքի հիմնական ֆինանսական մուտքերն ապահովողը:

Այսպիսով, մեր կողմից առաջարկվում է սահմանել, որ անձի կողմից 2 ամսից ավելի կոմայի կամ լեթարգիական քնի մեջ գտնվելու դեպքում նրա նկատմամբ նշանակվում է խնամակալություն, ինչը հնարավորություն կտա կառավարել նրա միջոցները, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ գույքի նկատմամբ նշանակել հավատարմագրային կառավարիչ:

3. Համաձայն քաղաքացիական օրենսգրքի 303-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ *գործարքն անվավեր է սույն օրենսգրքով սահմանված հիմքերով դատարանի կողմից այն այդպիսին ճանաչելու ուժով (վիճահարույց գործարք) կամ անկախ նման ճանաչումից (առ ոչինչ գործարք):* Այսպիսով՝ օրենսգրքով սահմանվում է անվավեր գործարքի (ռուս.՝ недействительная сделка) 2 տեսակ՝ առ ոչինչ (ռուս.՝ ничтожная сделка, օրենքով ուղղակիորեն սահմանվում է որոշակի գործարքի վավերության կոնկրետ պայման(ներ)ի խախտման հետևանքով գործարքի առոչնչություն) և վիճահարույց (ռուս.՝ оспоримая сделка, տվյալ դեպքում գործարքն անվավեր է ճանաչվում դատական ակտի հիման վրա՝ համապատասխան հիմքերի առկայության դեպքում՝ բացառությամբ եթե ուղղակիորեն չի սահմանվում, որ տվյալ խախտման դեպքում գործարքն առ ոչինչ է):

Այնինչ, 305-րդ հոդվածում նշվում է, որ *օրենքի կամ այլ իրավական ակտերի պահանջներին չհամապատասխանող գործարքն անվավեր է, եթե օրենքը չի սահմանում, որ նման գործարքն առ ոչինչ է կամ չի նախատեսում խախտման այլ հետևանքներ:* Նշված դրույթների տառացի մեկնաբանությունից ստացվում է, որ

օրենքով սահմանվում է անվավեր գործարքների ոչ թե 2, այլ 3 տեսակ՝ առ ոչինչ, վիճահարույց և անվավեր: Սակայն ակնհայտ է, որ 305-րդ հոդվածում նշվող «օրենքի կամ այլ իրավական ակտերի պահանջներին չհամապատասխանող անվավեր» գործարքը հենց 303-րդ հոդվածի 1-ին մասում բացահայտվող վիճահարույց գործարքն է, որի անվավերությունը ճանաչվում է քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված հիմքերով դատարանի կողմից կայացվող ակտի ուժով: Տվյալ իրավակարգավորումը կարող է տարընթերցումների տեղիք տալ. այսպես, համաձայն օրենսգրքի 878-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ *գրավոր ձևը չպահպանելը հանգեցնում է փոխառության պայմանագրի անվավերության: Նման պայմանագիրն առոչինչ է:* Եթե մեկնաբանեն 305-րդ հոդվածի գործող խմբագրության լույսի ներքո, ապա ստացվում է, որ փոխառության պայմանագրի գրավոր ձևը չպահպանելը հանգեցնում է միաժամանակ 2 իրավական հետևանքի՝ անվավերության և առոչնչության, սակայն փաստ է, որ անվավերությունը դա ընդհանուր հասկացությունն է, իսկ առ ոչնչությունը՝ դրա տարատեսակը:

Հարկ է նաև նշել, որ մեր քաղաքացիական օրենսգրքը ժամանակին թարգմանվել է ԱՊՀ մոդելային քաղաքացիական օրենսգրքից, և 305-րդ հոդվածը համապատասխանում է մոդելային օրենսգրքի 167-րդ հոդվածին: Սակայն այստեղ հավանաբար տեղի է ունեցել ոչ ճշգրիտ թարգմանություն, ինչի հետևանքով որոշակի իրավական անհստակություն է առաջացել գործարքների անվավերության ինստիտուտում:

Այսպիսով, անհրաժեշտ է օրենսգրքի 305-րդ հոդվածում «անվավեր» բառը փոխարինել «վիճահարույց» բառով՝ հոդվածի սահմանումները կարգավորելու համար:

4. Գործող քաղաքացիական օրենսդրությունը սահմանում է որոշակի ընդհանրություններ ունեցող պայմանագրերի 2 տեսակ՝ համալիր ձեռնարկատիրական գործունեության թույլտվության պայմանագիր (ֆրանչայզինգ, հոդված 969) և լիցենզային պայմանագիր (հոդված 1106): Այս երկու պայմանագրերի հիմնական տարբերությունը հանգում է հետևյալին. ըստ 1106-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ *լիցենզային պայմանագրով մտավոր գործունեության արդյունքի կամ անհատականացման միջոցի նկատմամբ բացառիկ իրավունք ունեցող կողմը (լիցենզատուն) մյուս կողմին (լիցենզառուին) թույլատրում է օգտագործել մտավոր սեփականության համապատասխան օբյեկտը:* Այսինքն, լիցենզային պայմանագրով լիցենզատուն կարող է լիցենզառուին փոխանցել մտավոր գործունեության ընդամենը մեկ արդյունքի կամ անհատականացման մեկ միջոցի նկատմամբ օգտագործման իրավունքը, այնինչ ֆրանչայզինգի դեպքում նման սահմանափակում չկա:

Իսնդիրն այն է, որ օրենսգրքը չի սահմանել ֆրանչայզինգի պայմանագրի գրանցման կարգ, ոչ էլ հղում է կատարել, որ այդ կարգը կարող է սահմանվել ենթաօրենսդրական ակտերով: Այսպիսով, ունենք իրավիճակ, որտեղ անձիք, ցանկանալով կնքել ֆրանչայզինգի պայմանագիր և չկարողանալով գրանցել այդ

պայմանագիրը՝ համաձայն 970-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, մեկ ֆրանչայզինգի պայմանագրի փոխարեն ստիպված են կնքել մի քանի լիցենզային պայմանագրեր:

Ռուսաստանի Դաշնությունում այդ խնդիրը վաղուց լուծվել է (Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիական օրենսգրքի 54-րդ գլուխ՝ առևտրային կոնցեսիա), քանի որ 20-րդ դարի 90-ական թվականներից այնտեղ բազմաթիվ կազմակերպություններ ցանկանում էին հիմնել իրենց ֆրանչայզինգային կառույցները: Այնտեղ առևտրային կոնցեսիայի պայմանագրերը գրանցում է «Ռոսպատենտը»¹, ինչը կարգավորվում է Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիական օրենսգրքի 1028-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և դրա հիման վրա ընդունված ենթաօրենսդրական ակտերի ուժով:

Այսպիսով, ներկայացված նախագծով առաջարկվում է կառավարությանը վերապահել ֆրանչայզինգի պայմանագրի գրանցման կարգի սահմանումը, ինչը հնարավոր կդարձնի այդ տեսակի պայմանագրերի կնքումը Հայաստանում ռեզիդենտ և ոչ ռեզիդենտ տնտեսվարող սուբյեկտների համար, իսկ քաղաքացիական օրենսգրքի 53-րդ գլուխն այլևս ձևական բնույթ չի կրի:

¹ <http://www.rupto.ru/rupto/portal/3b9e1b73-3ee0-11e2-7d07-9c8e9921fb2c>
<http://www.rupto.ru/activities/licenses>
http://www.rupto.ru/docs/regulations/O_reg_dog_opredostavl_prava_na_izobretenie